

A Vas megyei hagyományok gondozása

Vas megyében 1994-től minden évben rendszeresen megrendeztük a Honismereti Egyesület legnagyobb szakmai napját, ez az úgynevezett megyei „Pátria Nap” Mindig más-más helyszínen kerül rá sor, nem kizárólag ott, ahol honismereti szakkör vagy közösség működik, hanem a felfedezésre érdemes településeken. Ahol valamiféle ösztökélést szeretnénk adni a szervezettebb, hatékonyabb együttlétnek és munkának. Így tulajdonképpen az egész megyét be tudjuk járni és ezeken a településeken mindig szorgalmazzuk, hogy a helyben felgyűjtött vagy élő hagyományokat mutassák be a honismereti hallgatóságnak. A megyei szervezésű programmal így tulajdonképpen egy olyan térképet kapunk a megye szellemi hagyományvilágáról, ami másoknak is ösztönzést ad. Idén azt terveztük, hogy nemzetiségiek által lakott területen rendezzük a Pátria Napunkat. Ott is több olyan kezdeményezés van, ami a magyarok területén nem ismert. Nagyon lényegesnek tartom, hogy a különféle tájegységi napokon egyre inkább helyet kapjon a hagyományok felújítása és bemutatása. Megemlítek egy olyan helyszínt, amelyet jövőre a Honismereti Akadémia hallgatóságából egy csoport biztosan személyesen is megtapasztalhat, ez pedig a vasi Hegyhátoszkó. Itt van az ún. Hegypásztor Kör, amely nagyon sokrétű tevékenységet vállal, a megye egyik legrégebbi, az egyesülési törvény előtt létrejött egyesülete, amely komplex módon foglalkozik a tájegység borkultúrájával, szellemi és vallási hagyományaival, valamint az építészetével. Mindegyikre látunk majd példát, hogy ez az egyesület, éppen a honismereti mozgalomban megszerzett ismeretek és bátorítás révén, hogyan indította el ezt az egész Hegyhát tájegységet összefogó komplex kulturális vidékfejlesztési programot.

Honismereti egyesületünk jelentős mértékben közreműködik két olyan nagyszabású programban, amely már igazán kinőtte magát. Az egyiknek a neve: *Falu a városban*. Tehát az ún. Vasi Múzeumfaluban minden évben megrendezett legjellegesebb eseményeit, népi kultúránk legjelentősebb mozzanatait mutatja be a város lakó embernek Ennek különösen a millenniumi évben volt nagyobb létjogosultsága és látogatottsága, de azon túl is közérdeklődésre tart számot. Ott mindig egy-egy tájegység mutatkozik be – az Őrség, a Kemeneshát vagy Kőszeghegyalja – és így tovább.

A másik helyszín Velem – talán sokak számára ismert – az osztrák határ mentén. Ez a kis gyöngyszem-falu a népi kismesterségek olyan nagyszerű otthonát teremtette meg, ahol a velemi műhelyben a kismesterségek megtanítása, gyakorlása, elsajátítása történik. Ehhez kapcsolódik tavasztól egészen a gesztenyeünnep befejezéséig, tehát októberig minden hónapban a szellemi örökségünk Vas megyében, Kőszeghegyalján eseménysorozata. Ebben honismereti tartalmak vannak.

Jeles személyekhez köthető szokások felelevenítésére is nagyszerű lehetőséget kínál a megye múltja, hiszen Savariának a szülőtte Szent Márton, és ez kimeríthetetlen lehetőséget kínál a gasztronómiától a vallási hagyományok megismeréséig. Gyerekeknek felnőtteknek játékos formában is meg lehet tanítani és el lehet mondani mindazt, ami a nép szerint Szent Márton életéhez köthető, és ezt várostörténeti vetélkedősorozat több fordulójában fel tudjuk dolgozni. De ugyanígy említhetném a történelmi hagyományok felújítását, kiemelném a Béri-Balogh Ádámot, Rákóczi fejedelem hűséges és sikeres hadvezérét. A *kuruc-napok* feltámasztása igazából honismereti indítatású volt, és ma már a nagyobb táji közösség történelmi, hagyományápoló rendezvénye. Számtalan lehetőséget kínálnak a Batthyány-kultuszhoz kapcsolódó programok is.

A *Vas Megyei Honismereti és Helytörténeti Közlemények* évente négy számban közli azokat a szellemi termékeket, amelyek a hagyományhoz kötődnek.

Ugyancsak a honismereti mozgalom szülte a csemeszkopácsi Árpád-kori templom környékén tartott középkori vásárnapot, hajdanában hosszú időn át ismert volt, mint világi vásár egyházi elemekkel tarkított találkozó. Ezt még az áldott emlékü Pungor Zoltán elevenítette fel tíz évvel ezelőtt, aki ma már sajnos nincsen közöttünk, de az ő munkáját és bátorságát dicséri, hogy a kétszáz személyes kisközségnek újra megteremtette azt a megbecsült hagyományát ami évszázadokon keresztül éltette a faluközösséget. Ugyanígy említhetném a Répce-mente kulturális egyleteit. Ezekből is a Farkas Sándor Kulturális Egyletet, amely olyan jelentős kiadványokat jelentetett meg, mint a *Répcementé népmeséi, balladái*. Ebben olyan hajdani, alig ismert népszokásokat elevenít fel, mint a pünkösdi lófuttatás és mások.

Tájegységenként működő honismereti egyesületeinknek érvényesül inspiráló ereje a települések közéletére. Ha lehetőségünk van, akkor magunk is megjelentetünk szellemi termékeket, mint például dr. Kuntár Lajos *Az arany rózsafa* című vasi népmeséket tartalmazó kötetét.

Fontos az is, hogy a megyénkben a millennium évében elindítottuk az „Eltűnt települések” akciót, aminek keretében eddig 10 eltűnt község helyét jelöltük meg különféle módon, emlékjellel, emlékfával, ismeretterjesztési céllal készült táblával vagy másként, és két alkalommal tudtunk olyan emberekkel találkozni, akik hajdanában ennek az eltűnt településnek vagy majorságnak a lakói voltak. Faggattuk őket és elmondták, hogy a településen évtizedekkel ezelőtt milyen szokások éltek. Honismereti egyesületünk részt vesz a másfél évtizeddel ezelőtt elindult, a magyar–szlovén határ menti térségben megvalósuló ifjúsági levéltári kutatótáborok szervezésében. Ez a muravidéki magyarságot fogja össze, és minden évben váltakozó helyszínnel, különféle falvakban végeztek gyűjtő- és feldolgozó munkát. Jövőre azoknak a fiataloknak a konferenciáját szeretnénk megrendezni, akik részt vettek ebben a gyűjtőmunkában, és nem egy fiatal éppen ezen táborok érdekessége indított el a néprajz vagy történelmi pályán.

Zsámboki Árpád

A Kultsár István Alapítvány helytörténeti ösztöndíjai

Egy olyan alapítványról szólok, amely műhelyként működik ebben a megyében, és sok mindent próbál szerény eszközeivel tenni a honismeret érdekében. Elsősorban azon dolgozunk, hogy támogassuk a helytörténeti kutatásokat, nyomdafestékhez juttassuk azokat a tanulmányokat, amelyek értő kezekben tananyaggá válhatnak.

Névadónk *Kultsár István*. Egyaránt kötődik Komárom és Esztergom vármegyéhez – szülővárosában, Komáromban volt diák, Esztergomban volt gimnáziumi tanár – és persze az egész országhoz.

Alapítványunkat 1991-ben hozta létre a megyei önkormányzat. Honlapunkon megtalálható az Alapítvány és a Balassa Bálint Társaság teljes anyaga, benne az a bibliográfia is, amelyből megismerhető a kuratórium és a Balassa Társaság tagjainak munkássága, ösztöndíjsainak névsora, kiadványaink és pályázataink egésze.

2003-ban négy ösztöndíjasunk volt. Közülük most dr. Bodri Ferenc *Lukács érsek és kora* című kötetének a megírásához nyújtott támogatásunkat említem. 2004-ben ugyancsak négy ösztöndíjasunk volt. Akkor a holokauszt évfordulóra készültünk ezért kiemelten támogattuk Lugosi Máriát tatai holokauszt emlékmű megalkotásában.

Hosszú idő után, 2009-ben írtunk ki újból ösztöndíj-pályázatot. Ekkortól a budapesti plébániák történetét feldolgozó kutatásokat támogatjuk kiemelten. Ennek eredményeként 2009-ig összesen 41 plébániatemplom és a hozzájuk tartozó kápolna, templomigazgatóság történetének feltárása valósult meg. Valamennyi ösztöndíjasunk neve olvasható a honlapunkon.

Tevékenységünk másik fő területe a *különböző kiadványok megjelenésének* támogatása. Alapelveink a következők: helytörténeti-honismereti kutatást segítő művek, bibliográfiák, XVIII–XIX. század, vármegye- és településleírások, egyesületek, intézmények, felekezetek kulturális életét feldolgozó kiadványok, települések gazdálkodásával, mindennapi életével kapcsolatos tanulmányok, önálló kötetek.

2000-ben többek között a Balassa Bálint Társaság által kiadott *Esztergom évlapjai 2000*. kapott támogatást. Ebben kapott helyet az 1926–2000 év közötti köteteinek repertórium, és Fakász Tibor: *Esztergom 1956-os históriája* című tanulmánya. 2001-ben a *Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Közleményei 8*. kötetének megjelenéséhez járultunk hozzá. Ebben a kötetben látott napvilágot Tisovszky Zsuzsa: *Jeles népszokások Piliscsén* című tanulmánya. Egy másik támogatott mű Turi Róbert: *Komárom-Esztergom megye néprajzi bibliográfiája* volt. Az esztergomi Balassa Bálint Társaság lefordította és az Esztergom Évlapjai 1988-as kötetében megjelentette Helischer József 1844-ben latin nyelven írt „*Esztergom vármegye leírása*” című munkáját. Az Alapítvány e kezdeményezés folytatásaként 1992-ben kiadta Fényes Elek: *Komárom vármegye leírása (Pest 1848.) facsimile változatát*. Lefordítottuk és 2001-ben megjelentettük *Bél Mátyás: Esztergom vármegye leírása* kötetét.

2002-ben támogatásunkkal jelent meg a *Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Múzeumainak Közleményei 9*, valamint a *Központok és falvak a honfoglalás-, és kora Árpád-kori Magyarországon*.